

Az emberbe vetett hit győzelme

Burány Nándor

LEONHARD FRANK: BALOLDALT DOBOG A SZÍVEM, ERURÓPA KIADÓ, BUDAPEEST, 1958.

Aligha van irodalom, amelynek az utóbbi húsz-harminc évben annyi tragikus sorsú írója lett volna, mint a német irodalomnak. A faszizmus a művészetben is gyökeres munkát végzett: az írók legjava emigrált, sok közülük öngyilkosságba menekült, s a hitleri birodalom sötét egén lobogó könyvmáglyák riadt füstje kavargott.

Thomas Mann, Klaus Mann, Heinrich Mann, Leonhard Frank, Lion Feuchtwanger, Arnold Zweig és még sokan mások a harmincas évek kezdetén egymásután hagyják el hazájukat, külföldön keresve menedéket a szabad szellemi életnek írmagját is elpusztító hitlerizmus elől. Alighanem ez lehet az oka annak is, hogy a mai német irodalomban nem találkozhatunk olyan világ-szerte ismert alkotókkal, mint a franciáknál Camus vagy Sartre, az olaszoknál Moravia, az amerikaiaknál Hemingway vagy Faulkner, az oroszoknál Solohov vagy Leonov, vagy akár a svájciaknál a különösen az utóbbi három-négy évben népszerűvé lett

drámaíró és novellista: Friedrich Dürrenmatt.

A würzburgi születésű Leonhard Frank magyarul is kiadott önéletrajzában, a *Baloldalt dobog a szívem*-ben megrázó képet fest erről a korról. Az átélés, a szenvedélyes élmény aranyfedezete adja meg ennek a ritka tömörséggel megírt könyvnek és a mondataiból kiáradó, minden elkéseredést, kiábrándulást túlszárnyaló hitnek a hitelességet.

Mint Gorkij, Leonhard Frank is túl korán nekivág az életnek, inaskodik, változtatja foglalkozását, festő szeretne lenni és napokig kell végtelen hosszú kerítések léceit mázolni. Az élet egyetemét járva bekerül a nagyvárosi művészek bohémvilágába, a szürke, kis inasgyerek kiapadhatatlan szomjjal küzd, s a kemény éhezés és nélkülözés tandíjával fizet azokért az ismeretekért, amiket nem kaphatott meg az iskolában és amikre majd az életben a boldoguláshoz szüksége lesz. A huszas években már úgy látszott, nem volt hiába az emberfeletti áldozat, egymásután jelennek meg könyvei, a könyvkereskedésekben hetek alatt szétkapkodják őket, minden regénye jelentős erkölcsi és anyagi sikert jelent. A siker tetőpontján

áll, amikor Hitler uralomra jut. Az író kénytelen külföldre menekülni, könyveit elégetik és amikor sokévi emigráció után visszatér hazájába, eléri a legszörnyűbb sors, ami csak írót érhet: a nagy regényíró nevééről a könyvkereskedők mit sem tudnak, az emberek, akik húsz évvel azelőtt falták könyveit, most idegenül tekintenek reá. Műveit a fasiszta rendszer veszélyesnek, fertőzőnek találta és egész nemzedékek tudatából kitörölte az író nevét.

Ekkor sem tört meg az emberekbe, az emberiség jövőjébe, az ember jóságába vetett hite, mint már oly sokszor, most is áthidalta vele a kétségbeesést.

Mint az a kor, amelyről szól ez a kis, kétszázoldalas könyv is, tele van tragikummal, és amikor olvasás közben távoli asszociációk hullámaként Dachaurra meg Banyicára emlékezünk, amikor eszünkbe jut Radnóti Miklós, Gelléri Andor Endre, Goran Kovačić vagy Robert Desnos halála, szinte hihetetlennek tűnik, hogy ez az író, ez a hazájától és olvasóitól elszakított alkotó, még talál reményt. Sokáig feledhetetlenek maradnak a könyvek azok a lapjai, amelyek a *Jézus tanítványai*, a *Német novella*, a *Michael visszatér* íróját azokban az esztendőekben mutatják be, amikor Európa népei felett a náci uralom garázdálkodik. Radnóti Miklós

versei jutnak olvasás közben folyton eszünkbe, a költő a gyűjtőtábor ember-telen borzalmait közepette a békés emberi élet, a család melegére vágyik és a szörnyű valóság meg az álomszerű vízió párhuzamosan húzódnak meg utolsó verseiben.

A száműzetés elhagyatottságában találkozik a korosodó író egy leánnyal, — későbbi feleségével —, akit valamikor régen, még Németországban ismert. A találkozás leírása, a meggyötört, elcsigázott lélek vigaszra találásának ábrázolása, ez a rész mintha fölülemelkedne a valóságon; Gelléri Andor Endrének *Egy önérzet története* című befejezetlen önéletrajzában leírt lázas, víziószerű szerelmeire emlékeztet.

Az író az emigrációból való visszatérte után sem titkolta kiábrándulását: a fasiszta gyilkosok szabadon járnak, sőt tekintélyes állásokat kapnak, s néhány háború utáni könyvében kemény ítéletet mond fölöttük. Ez az oka annak, hogy a *Baloldalt dobog a szívem* alkotójának könyveit ma sem szívesen adják ki a nyugatnémet kiadók. Az emberi szabadság ez elszánt harcosának emberi szabadság az elszánt harcosának Nem is csoda, a háború, a náciizmus szörnyűségeit kegyetlen őszinteséggel szemére veti azoknak, akik elkövették őket.